حڪومت سنڌ

آبپاشي کاتو

اوچتو چوڙ نالي سان نيڪال جي واٽو سرشتي جي مرمت/تعمير لاءِ ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي جو خلاصو

پروگرام تي عملدارآمد شعبو

ايس ايف آر پي (آبپاشي کاتو)

آڪٽومبر 2023

سنڌ فِلڊ ايمرجينسي رِيهيبيلِيٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اِي آر پي)

ISO 9001 Certified

ايسوسئيٽيڊ ڪنسلٽنگ انجنيئرس اي سي اِي لمٽيڊ

ريجنل آفيس (ڏکڻ)

ڊِي-288، ڪي ڊِي اي اسڪيم نمبر 1، اسٽيڊيم روڊ ڪراچي-75350 فون (92-21) 34141172، 34141173،

34141174، فيڪس: (92-21) 34141175

اِي ميل:

اِي ميل: acesouth@gmail.com; www.acepakistan.com

پروجيڪٽ آفيس:

ڊِي-266، ڪي ڊي اي اسڪيم نمبر 1، اسٽيڊيم روڊ ڪراچي-75350 فون (92-21) 34125202

اي-ميل: 50dams@gmail.com

خُلاصو

تجويز ڪيل پروجيڪٽ (سنڌ فِلڊ ايمرجنسي رِيهيبلِيٽيشن پروجيڪٽ-ايس ايف اِي آر پي) ٻوڏ کان بچاءُ واري نظام، آبپاشي ۽ پاڻيءَ جي نيڪال واري سرشتي ۾ بهتري آڻيندو، ننڍن ڊيمن جي مرمت ڪندو ۽ اوچتي ٻوڏ جي نتيجي ۾ ٿيندڙ تباهي کي گهٽائڻ لاءِ ننڍا نوان ڊيم/پاڻيءَ کي روڪيندڙ بند ٺاهيندو.

انهيءَ کان علاوه، تجويز ٿيل ڪمن تي عملدرآمد ڪرڻ سان 12000000 ماڻهن جي آبادي، 1810000 گهرَ ۽ 3770000 ايڪڙ پوک طوفاني برساتن کان بچي ويندا.

هن پروجيڪٽ جا پنج مکيه جزا آهن: جزو 1 : بنيادي ڍانچي کي ٻيهر بحال ڪرڻ، جزو 2: آمدني جي ذريعن لاءِ مدد ڏيڻ، جزو 3: قدرتي آفتن جو مقابلو ڪرڻ ۽ فني مدد لاءِ ادارن کي مضبوط بنائڻ، جزو 4: پروجيڪٽ جي انتظام ۽ عملدرآمد جو خرچ، ۽ جزو 5: هنگامي حالتن جو ترت تدارڪ ڪرڻ.

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو (اِي ايس ايم پي) ماحولياتي ۽ سماجي اثرن ۽ انهن اثرن کي گهٽائڻ واري جزي- 1 جي نمائندگي ڪري ٿو جنهن ۾ ذيلي پروجيڪٽ/ماتحت جزا بشمول ٻوڏ کان بچاءُ بند جي نظام جي مرمت ۽ بحالي شامل آهن. اوچتو ڇوڙ نالي سان نيڪال واري اضافي نالي جي مرمت/تعمير هن ذيلي جزي جا حصا آهن.

بحالي ۽ مرمت وارا ڪم موجوده ڪل ايراضي تائين محدود آهن انهي ڪري تجويز ڪيل پروجيڪٽ جا، هن علائقي تي ڪجھ معمولي ناڪاري ماحولياتي اثر پوندا پر انهن جي نوعيت اهڙي آهي جو انهن جي تلافي ڪري سگهجي ٿي، اهي انهي خاص ايراضي تائين رهندا ۽ عارضي هوندا. انهي ڪري هي ذيلي پروجيڪٽ، سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريهيبليٽيشن پروجيڪٽ جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام واري منصوبي (اِي ايس ايم پي) جي وچٿرن امڪاني خطرن جي درجي ۾ اچي ٿو. موجوده اي ايس ايم منصوبو انهي وچٿري خدشي جي ضرورتن جو پورائو ڪرڻ لاءِ تيار ڪيو ويو آهي.

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيليٽيشن پروجيڪٽ جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام منصوبي ۾ شروعاتي ڇنڊڇاڻ جي طئه ٿيل معيار مطابق، تجويز ڪيل پروجيڪٽ تي عملدرآمد ٿيڻ سان

گهڻ درجي جا ماحولياتي ۽ سماجي اثرَ پوندا. امڪان آهي ته اهي خدشا عارضي رهندا، انهن جي تلافي ڪري سگهبي ۽ پروجيڪٽ جي تجويز ڪيل علائقن تي انهن جا اثر ڊگهي عرصي تائين نه رهندا. انهي ڪري اِي ايس ايم پي کي عالمي بئنڪ جي بچاءُ ۽ تحفظ واري ٽيم جي صلاحُن سان تيار ڪيو ويو آهي ته جيئن ذيلي پروجيڪٽ ۾ گهڻ نوعيت جي خدشن جو تدارڪ ڪري سگهجي. سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي- اِي پي اي مطابق: تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ، بحالي ۽ مرمت وارن ڪمن جي ڪري سنڌ ۾ ماحولياتي تحفظ (اِي پي اي) واري قانون 2014 جي دفعه 20 جي دائري ۾ اچي ٿو. انهي ڪري ماحولياتي ۽ سماجي انتظام وارو منصوبو ٺاهي، سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي وٽ جمع ڪرايو ويو آهي ۽ انهن کان ’ڪوبه اعتراض ناهي سرٽفيڪيٽ‘ يا اين او سي ورتو ويو آهي.

ان کان علاوهہ ذيلي پروجيڪٽ جي چونڊڇاڻ، ماحولياتي ۽ سماجي معاملن جي هڪڙي فهرست وسيلي عمل ۾ آندي وئي. انفرادي فهرستون ڀرڻ لاءِ سروي ڪيا ويا ۽ انهي سروي دوران ماحولياتي ۽ سماجي خدشن جي هڪ سمري به قلمبند ڪئي وئي. بحالي ۽ مرمت جا وڏا ڪم ڪل ايراضي تائين محدود رهندا. انهي ايراضي اندر عوامي استعمال جي ڪنهن عمارت يا ڪاروباري سرگرمين جو وجود ناهي. جڏهن ته تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ جي وچ واري هنڌ 500 فوٽن تي اڻ سڌي طور ناڪاري اثرن جو ڪاٿو لڳايو ويو آهي-اوچتو چوڙ نالي جي مرمت ۽ ٻيهر بحالي واري هنڌ (مرڪزي ليڪ جي ٻنهي پاسن کان 250 فوٽن تي). ذيلي پروجيڪٽ ويجهو (500 ميٽرن تائين) قديم آثارن جي ڪابه جاءِ نه ڏٺي وئي ۽ ڪي به قدرتي ثقافتي وسيلا ذيلي پروجيڪٽ واري هنڌ يا انهي جي پسگردائي ۾ نظر نه آيا جن جو اڏاوتي ڪمن جي نتيجي ۾ متاثر ٿيڻ جو امڪان هجي. اڏاوتي ڪمن واري علائقي ۾ ڪوبه قبرستان ناهي.

بحالي ۽ مرمت وارن ڪمن لاءِ تجويز ڪيل علائقي ڀرسان ڪجھ ڳوٺ ڏٺا ويا پر اهي ايراضي کان ٻاهر آهن. اڏاوت واري مرحلي ۾ سماجي طور حساس جايون جهڙوڪ: مسجدون، اسڪول، بنيادي صحت مرڪز ۽ قبرستان وغيرهہ اڻ سڌي طرح متاثر ٿيڻ جو امڪان آهي پر اهو اثر عارضي آهي، (نقصان گهٽائيندڙ تدبيرون اختيار ڪرڻ سان) انهن جي تلافي ٿي سگهي ٿي ۽ اهي گهڻ اهميت رکندڙ- ٿوري مدي لاءِ آهن. مرامتي ڪمن دوران ڪو به وڻ نه وڍيو ويندو. ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي ۾ ڪي به تحفظ ڏنل ٻيلا ڪونه ڏٺا ويا. ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي ۾ ڪنهن مخصوص نباتات يا جانورن جو ڪوبه خطري ۾ پيل قسم نه ڏٺو ويو.

هن ضلعي جون زمينون، خاص طور تي برسات وارن ڏينهن ۾ انتهائي سميل ۽ سيلي واريون ٿين ٿيون، پر برساتي موسم گذري وڃڻ کانپوءِ سم گهٽجي وڃي ٿو. ذيلي پروجيڪٽ جي تجويز ڪيل ايراضي سنڌ جي الهندي اپرندي ضلعي ٺٽي ۾ آهي. ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي 2 اي واري حصي ۾ اچي ٿي ۽ انهي زمين جي زلزلي جنبش ماپ (پِي جِي اي) هڪبئي کان مختلف آهي جيڪا 0.08 کان وٺي 0.16 تائين آهي (پاڪستان بلڊنگ ڪنٽرول ڪوڊ آف پاڪستان 2007). اهو وچٿري نقصان جي خدشي وارو علائقو آهي يعني اهي علائقا جيڪي هن ايراضي ۾ اچن ٿا تن ۾ زلزلي اچڻ جو ٿورو امڪان آهي. جڏهن ته ڪمن لاءِ مخصوص ڪيل ايراضي جو ڪوبه حصو زون 4 ۾ نٿو اچي جنهن کي گهٽي مان گهٽو نقصان ۽ خطري واري زون چئجي ٿو. ٺٽي ضلعي جي آبهوا عام طور معتدل آهي. سمنڊ سان ويجهو هئڻ ڪري، ٺٽي ضلعي ۾ سياري توڙي اونهاري موسم وچٿرو رهي ٿو.مارچ کان آڪٽوبر تائين سامونڊي هوائون لڳنديون آهن جن سان گرم آبهوا ٻين جي ڀيٽ ۾ ٿڌي رهي ٿي. انهن هوائن سان اونهارو گهميل رهي ٿو. مئي ۾ گهٽي مان گهٽي گرمي پئي ٿي ۽ سڀ کان وڌيڪ ٿڌ جنوري ۾ پئي ٿي. برسات تمام ٿوري ۽ موسم آڌار نٿي پئي. گهٽي مان گهٽي برسات جولاءِ کان سيپٽمبر تائين- سانوڻ ۾ پئي ٿي. هتي برساتن پوڻ جي سالياني سراسري ماپ 200 ملي ميٽر آهي.

ذيلي پروجيڪٽ جي مختلف علائقن مان زميني نمونا وٺڻ جو ڪم (ايس اِي پي اي کان منظورشده) ميسرس ڏَڪام ليبارٽري ڪيو. سنڌ اينوائرنمينٽل ڪوالٽي اسٽئنڊرڊ 2016 (ايس اِي ڪيو ايس) پٽاندر انهن زميني نمونن جي چڪاس ڪئي وئي.

پيشي سان لاڳاپيل صحت ۽ حفاظت کي يقيني بڻايو ويندو ته جيئن بيمارين ۽ حادثن کان بچي سگهجي ۽ گڏوگڏ مزدورن ۽ ڳوناٽن کي صحت-صفائي جي ڄاڻ ڏيڻ، صفائي سٽرائي لاءِ قدم کڻڻ، هنگامي بنيادن تي ترت سهائتا جي طريقن تي عمل ڪرڻ، صفائي جون گهربل سهولتون ڏيڻ، پيئڻ جو صاف پاڻي ۽ مزدورن لاءِ گند جي دٻن جي فراهمي جي مستقل چڪاس ڪئي ويندي. هي سمورا ڪم ايس ايف اي آر پي لاءِ خاص طور تيار ڪيل ليبر مئنجمنٽ پراسيجر پٽاندر آهن.

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيليٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اِي آر پي) توڙي موجوده ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) تي عملدرآمد لاءِ، عملدرآمد وارو شعبو يا پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پي آءِ يو) سنڌ جو آبپاشي کاتو ذميوار هوندو جنهن جو سربراهه

پراجيڪٽ ڊائريڪٽر آهي. پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پِي آءِ يُو) ۾ ڪنسٽرڪشن سپروئن ڪنسلٽنٽ (سِي ايس سِي) ڪي به شامل ڪيو ويو آهي جيڪو اڏاوتي ڪمن جي نگرانيءَ لاءِ ذميوار هوندو. آخر ۾، اڏاوتي ڪمن جي ٺيڪيدار وٽ، نقصان ڪي گهٽ ڪرڻ وارا قدم سرانجام ڏيڻ ۽ موجوده اي ايس ايم پي ۾ واضح ڪيل ٻين ضرورتن جي پورائي لاءِ ماحولياتي، سماجي، صحت ۽ تحفظ جو/ ليبر آفيسر هوندو.

اينوائرنمينٽل ائنڊ سوشل مئنجمنٽ پلان تي عملدرآمد لاءِ 7079600/- رپين جي ڏار بجيٽ رکي وئي آهي. ذيلي پروجيڪٽ لاءِ، ڳوٺاڻن جي عام سهائتا واسطي 700000/- رپيا رکيا ويا آهن. انهي کي اِي ايس ايم پي جي بل ۾ رقم واري عارضي اسم طور ضم ڪيو ويو آهي.